

Ξεβολεύοντας το αναγνωστικό κοινό

Η συγγραφέας Μάια Παπαθανασοπούλου μιλάει στην «Κ» για το νέο της μυθιστόρημα «Τα παιδιά της μεγάλης σιωπής»

Της ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΣΚΑΡΑΚΗ

Μία αναδρομή στο «σκοτεινό» παρελθόν και στα ψυχικά τραύματα που άφησε ο Ψυχρός Πόλεμος. Οι μεγάλες αλλαγές στις ζωές των ανθρώπων, οι ξεριζωμένοι και η προσπάθεια να βρουν τα βήματά τους σε έναν άλλο τόπο, οι γνωριμίες και οι έρωτες εν μέσω του πολέμου. Στο βιβλίο «Τα παιδιά της μεγάλης σιωπής», η Μάια Παπαθανασοπούλου παρουσιάζει τη συναρπαστική ιστορία ενός παιδιού που γεννήθηκε μονόχειρας στη σκληρή ελληνική επαρχία την ημέρα της γερμανικής εισβολής το 1941. Μαζί με εκατοντάδες άλλα παιδιά, θα εγκατασταθεί στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας και θα φοιτήσει στο δημοτικό σχολείο «Ελευθέρα Ελλάδα» στη Δρέσδη. Η ζωή του θα είναι δύσκολη, όμως αργότερα θα πάρει άλλη τροπή καθώς ο ήρωας θα γνωρίσει τον έρωτά στο πρόσωπό μιας Εβραίας. Η συγγραφέας (και μεταφράστριά), που το 1998 γνώρισε μεγάλη επιτυχία με το βιβλίο «Ο Ιούδας φιλούσε υπέροχα», μιλάει για το νέο μυθιστόρημα, την Ιστορία και την προετοιμασία συγγραφής ενός τέτοιου χειρουργήματος.

– Παρατηρούμε ότι τα όνειρα, που υποσυνείδητα κινούνται, εμφανίζονται συχνά στην ιστο-

ρία. Ποιο ρόλο παίζουν στην πλοκή του έργου;

– Πιο πολύ, ειδικά στα χωρία, τα όνειρα υποδείκνυαν σε έναν βραβίο τις πράξεις των ανθρώπων. Στη Μάνη, μάλιστα, από την οποία κατάγομαι, πρόθετα, λέμε ότι για να έχει σημασία ένα όνειρο πρέπει να είναι σύντομο, σαν αποκάλυψη.

«Η ελληνική πεζογραφία δεν έχει αφιερώσει χρόνο και χώρο σε ανθρώπους με αναπηρία, ακριβώς όπως επί μακρόν δεν έχει ασχοληθεί και η πραγματική κοινωνία μαζί τους».

Τα μεγάλα όνειρα αποδίδονται στη βαρυστομαχία και παραβλέπονται. Οπότε, και στη δική μου ιστορία, τα όνειρα που βλέπει η Γερμανία από μικρή ηλικία είναι κάτι σαν πρόβλεψη του μέλλοντός της. Προσκλημένη στην ανάμνηση αυτής της πρόβλεψης παίρνει καθοριστικές αποφάσεις για τη δική της ζωή και για τη ζωή του παιδιού της, του Σταύρου. Τα όνειρά της, η επίμονη επανάληψη των οποίων προσδίδει μια μεταφυσική κριτική, είναι και ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνεί με τον Σταύρο με-

«Στη Μάνη λέμε ότι για να έχει σημασία ένα όνειρο πρέπει να είναι σύντομο, σαν αποκάλυψη», λέει η Μάια Παπαθανασοπούλου.

τά του θανάτου της. Και εκείνος βλέπει το ίδιο όνειρο με τη Γερμανία. Είναι η διαρκής συνομιλία ενός παιδιού με τη νεκρή μητέρα του, η λυπηρότητα να δεχθεί τις συμβουλές της για την πορεία της ζωής του. Συνοψίζοντας, τα όνειρα και το αυσυνείδητο που τα υπαγορεύει είναι οι ράγες πάνω στις οποίες κινείται το τρένο της αφήγησης μου.

– Μιλήστε μας λίγο για την επιλογή σας να τοποθετήσετε ένα παιδί με αναπηρίες σε κεντρική θέση στο βιβλίο. Πόσο πιστεύετε ότι έχει αλλάξει η αντιμετώπιση ενός ΑμεΑ σήμερα σε σχέση με το παρελθόν;

– Κατά τη γνώμη μου, η ελληνική πεζογραφία δεν έχει αφιερώσει χρόνο και χώρο σε ανθρώπους με αναπηρία, ακριβώς όπως επί μακρόν δεν έχει ασχοληθεί και η πραγματική κοινωνία μαζί τους. Η τοποθέτηση ενός χαρισιατικού ανθρώπου στην κεντρική σκηνή του μυθιστορήματος είναι στο μυαλό μου μια ελάχιστη απόδοση δικαιοσύνης.

Χρησιμοποιώ τον γραπτό λόγο, επειδή αυτό είναι το μέσο μου, για να αποκαταστήσω μεταξύ άλλων την εικόνα των ανθρώπων με αναπηρία, η οποία στα περιορισμένα αναγνώσματα του μυθιστορήματος είναι στο μυαλό μου μια ελάχιστη απόδοση δικαιοσύνης.

παιλιότερες κοινωνίας, γεμάτες στερεότυπα για σιδηπότες ξέφυγε από το «κανονικό», οι άνθρωποι ήταν πιο ηρωικοί, έπαιτες που προέτασαν την αναπηρία τους, συχνά τεκνηία, για να προκλήσουν τον οίκτο των άλλων. Η κλίση ήταν συνόνομη της αναπηρίας. Θυμάμαι μικρή που έβλεπα Καραγκιόζη, οι ανάτηροι περιτριαιζόνταν διαρκώς. Οι συγγραφείς, που διαχρονικά εκφράζουν το Zeitgeist, συνέβησαν εκείνη την εποχή στον σχηματισμό της κακής εικόνας των αναπήρων.

Όπως έχει δηλώσει κάποιος Αμερικανός ερευνητής, το όνομα του οποίου μου διαφεύγει, η λογοτεχνία υπήρξε διαχρονικά «προκαθάρσιμη παραπληροφόρηση» αναφορικά με την αληθινή εικόνα του ανθρώπου. Με ρωτάτε αν στις μέρες μας έχει αλλάξει η αντιμετώπιση ενός ΑμεΑ. Θα σας απαντήσω και πάλι σε σχέση με τη λογοτεχνία. Πιθανά κάποια βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση.

Είναι μια χρονοβόρος διαδικασία, στη διάρκεια της οποίας αλλάζει η ταμπόλη των αξιών. Δύσκολη αποστολή, που θέλει θάρρος και υπομονή εκ μέρους του γράφοντος, που καλείται να ξεβρώσει το κοινό από την παγιωμένη αντίληψη ότι η τέχνη είναι η έκφραση του ωραίου και του ιδανικού. Η αναπηρία είναι ασύμφορη παθητική ύλη για όμορφο δημογραφία. Ας το δεχθούμε επιτέλους.

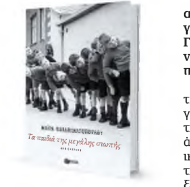
Η Γερακίνα, ο μικρός Σταύρος και οι ψυχροί υπολογισμοί τρίτων

– Υπάρχουν βιομηχανικά στοιχεία από τα οποία αντλήσατε έμπνευση για τον χαρακτήρα του μικρού Σταύρου;

– Η δική μου αναπηρία, που οφείλεται σε μια εκφυλιστική ασθένεια, διαφέρει από αυτήν του ήρωά μου. Εκείνος είναι εκ γενετής μονόχειρας στη σκληρή ελληνική επαρχία του Εμφυλίου. Μπορεί κανείς να εικόσει την αντιμετώπιση που του επιφύλασσε ο περίγυρος. Στα μάτια των ανθρώπων καθρεφτιζόταν η κοινωνική αναπαράσταση του μειονεκτικότητας του. Εγώ είχα την «αποτέλειμα» να κερμάσω σταδιακά μέσα από αυτή την επιπλέον διαδικασία και ο περίγυρος το δέχτηκε με φυσικό τρόπο, εντάχθηκε στις ανάγκες μου χωρίς να νιώθει άβολα. Το αντίθετο, μάλιστα. Ο κόσμος με συγκαίρει για τη στάση μου. Ξέρω τι με ενώνει με τον ήρωα του βιβλίου μου: Το χούμφορ ως επιβεβαίωση της ζωής. Παρά τον μικροκόλο τόνο των ευφυολογημάτων μας, είμαστε και οι δύο οπτιμιστές. Σαν τον Τίριον Λάνιστερ, τον νάνο από τη σειρά «Game of thrones» για όποιον την έχει υπόψη του.

– Η Ιστορία και συγκεκριμένα ο Ψυχρός Πόλεμος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία ζωής των ηρώων. Δεν γίνεται λόγος γενικά για τυχόν τραύματα από τον Ψυχρό Πόλεμο. Πόσο πιστεύετε ότι στημάτισε την ψυχοσύνθεση των μικρών παιδιών που βρέθηκαν στην «άλλη πλευρά»;

– Φανταστείτε τον εαυτό σας ως πεντάχρονο παιδί που ξέρι μόνο το μικρό του όνομα. Σαφνικά, χωρίς να καταλάβει τον λόγο, ξεριζώνεται από το χωριό του και από την αγάπη των δικών του και βρίσκεται ανάμεσα σε κλιμάδες άλλα παιδιά σε κάποιο άγνωστο τόπο με ξένους ανθρώπους που δεν μπορούν να του προσφέρουν την παρηγοριά της μητρικής αγκαλιάς. Άλλοι επιλέγουν να υπα-

«Φανταστείτε τον εαυτό σας ως πεντάχρονο παιδί που ξαφνικά ξεριζώνεται από το χωριό του και από την αγάπη των δικών του και βρίσκεται ανάμεσα σε κλιμάδες άλλα παιδιά σε κάποιο άγνωστο τόπο».

«Ξέρετε τι με ενώνει με τον ήρωα του βιβλίου μου; Το χούμφορ ως επιβεβαίωση της ζωής».

γορεύουν τις αναμνήσεις του, η έννοια της ελευθέρης βούλησης συντριβεται υπό το βάρος των ψυχρών υπολογισμών τρίτων. Κατά τη γνώμη μου, όλα αυτά τα παιδιά βίωσαν τον αποκαρσισμό ως θάνατο, και δεν εννοώ απαρτίζονται τον βιολογικό. Η απόλεια τα στιγμάτιζε και τα ακολουθούσε μέχρι το τέλος.

– «Επειδή συχνά επιλέγουμε τον δόμο που μας ταυρίζουν», αναφέρει μια από τις πρωταγωνίστριες του έργου. Είναι μια ψυχαναλυτική οπτική αυτή που αφορά τις γυναίκες ή όλους εντέλει;

– Ασυζητητή αφορά τους πάντες. Δείχνει μου έναν που ισχυρίζεται ότι δεν έχει τρέξει πίσω από το «άδω» πρόσωπο κι ενώ θα σας δείξω έναν ψεύτη.

– Σε μια εποχή που η γυναίκα είναι «ιδιοκτησία» του συζύγου και επικρατεί οικογενει-

ακή βία, τι καταβαίνουμε για τον ψυχισμό της νεαρής Γερακίνας η οποία προσπαθεί να μεγαλώσει μόνη της ένα παιδί ΑμεΑ;

– Η προσωπική ταυτότητα της Γερακίνας έρχεται σε σύγκρουση με τις ηθικές απαιτήσεις που της επιβάλλουν οι άλλοι. Εκείνη έχει την έμφυτη ικανότητα να καθορίζει τη ζωή της ακόμη και μέσα στο αφόλεξο περιβάλλον του χωριού όπου ζει. Το γεγονός ότι μεγαλώνει μόνη της ένα ανάπηρο παιδί έχει ωστόσο συνέπειες για τον ψυχισμό της. Αυτό που κάποτε ήταν η ίδια, ένα απίθανο πνεύμα που έκανε ό,τι ήθελε, πλέον δεν ισχύει. Η Γερακίνα μετά τη γέννηση του ανάπηρου παιδιού της καθορίζεται από τη σχέση της μαζί του. Οι αποφάσεις της παύουν να είναι αυθόρμητες και γίνονται προϊόν βασιστικών διεργασιών. Το ένστικτο της καθορίζεται από ένα όνειρο-κρησίδα. Εκείνη που ποτέ δεν συμμορφωνόταν στις υποδείξεις των άλλων, κλείεται να πεθαρήσει στο ίδιο της το είναι που της επιβάλλει μια τρομερή απόφαση για το μέλλον του παιδιού της.

– Τελειώνοντας το βιβλίο, ποιες σκέψεις κυριαρχούν μέσα σας; Έφυγε ένα βάρος επειδή επιδόθηκε η ιστορία;

– Είμαι απολύτως ικανοποιημένη από το αποτέλεσμα, νιώθω περηφάνια για αυτό το απαιτητικό χειρουργήμα που επιτέλους ολοκληρώθηκε και, παρότι είναι ευφάνταστα ως συγγραφέας, δεν μπορώ να εκφράσω ακριβώς τι συμβαίνει μέσα στο κεφάλι μου. Ίσως κάτι σαν πολυχρόμα εκκωφαντικά πυροτεχνήματα που συνοδεύονται από επιφωνήματα θαυμασμού. Η μορφή να βρίσκεται στα πρόθυρα του σφραγισμένου και απίστευτα περηνόγραφου τα συμπτώματα.

Εκτενέστερη εκδοχή της συνέντευξης στο kathimerini.gr.